

12. n

# VASÁRNAP

AZ  
„Ujpesti Hirlap“  
MELLÉKLETE.

1891. Szept. 20.

## Gabányi Árpád.

Ime egy igazi jó ember, a ki még hozzá édes ember is.

Jó ember, mert az ellenségei sem mondanak róla semmi rosszat. (Az igaz, hogy nincsenek.) És érdekes ember, mert a nemzeti színházban sikert aratott „Apósok“-nak ő a szerzője.

Milyen utat kellett megtennie, míg idáig jutott! Mennyi tövis és mennyi rózsza egymás mellett azon az úton!

Mikor 1855 augusztus 18-án apává tette a boldogult öreg Gabányit, bizony senki sem sejtette homlokán azt a gyöngéd csókot, melyet a Múza odalehelt. A mint cseperedett, kedve volt a gyerekeknek fürni, faragni abból azután azt következtették, hogy nagy technikai genie. Már kis deák korában mechanikusnak készült s bizony nem törődött a poézissal. Ama véletlenek egyikének kellett közbe jönni, a melyek az emberek élettörténetében néha kéznél vannak, hogy a Múza csókjának a varázsa kirántsa a lelkét a prózaiságból.

Szathmáron történt, a hol két kis fiúnak volt aféle nevelője. Elment a színházba, életében először. Éppen a Vahot „Huszárcsiny“-ét adták. Elkápráztatta a gyönyörűség, lelké-



GABÁNYI ÁRPÁD.

ben fölébredt a megtalált ideálért való rajongása. Attól kezdve mindennapos volt a színházban, oda hordta utolsó garasát is.

A lombikokat, melyek egész világát, jövő reményességét képezték, félre dobta s elkezdett verselni, színdarabot írni. Tizenhárom éves volt, mikor első verses „színművét“ megírta. Nem is lehetett többet birni vele, minden áron színész, egyedül csak színész akart lenni. Jó édes apja kétségbeesett, hogy mi lesz most már az ő szeretett fiából. Az elzúllás sötét kísérteteit látta körülötte s szomorúságában, bánatában azt találta mondani egyszer: „No, édes fiam, semhogy színész légy, akkor inkább lödd föbe magadat!“

S az ideálista gyermek, a ki csupa szív volt, komolyan vette az aggódó szülő intő óvását. Kiment a szatmári temetőbe s ott meglötte magát. Szerencséjére remegett a keze s így csak horzsolta a golyó. Ez a kísérlet észre térítette. Hazament s azt mondta, hogy szegbe esett, az vérezte meg, de csak nem maradhatott sokáig titokban a vértanúsága. Ilyen foku vakszerem ellen azután az öreg Gabányi sem küzdött tovább. Felhozta a fiát Pestre Paulayhoz s bemutatta

Szigeti Józsefnek, a kik azután addig simitottak, gyalultak rajta a szimitanodában, míg színész lett belőle.

Lászy Vilmos kassai társulata volt az, a hol nyilvánosan megkezdte a babérmű pályát. Havi negyven pengő forintokért vállalkozott rá, hogy csillagokat hoz le az égről. Úgy neki fogott a dolgának, hogy már az első évben nagyobb szerepeket bizott rá igazgatója. Volt primo amoroso, volt bonvivant, később sokáig intrikus és jellemszínész. Itt azután megállapodott. Belátta ő maga, hogy sem hangja, sem fizikuma nem bírja el a Shylokokat, meg a III. Richárdokat. Kolozsvárra, hol hét évet töltött, már mint jellem-komikus szerződött s a zsinművészetnek ezt az ágat művelni 1883 óta a nemzeti színházban is.

A csend az ő világa. Csak azt tudjuk róla, hogy törekvő, szorgalmas, pompás színész, a kít lépten-nyomon megtalálunk a világot jelentő deszkákon. Ott élvezzük a legapróbb szerepekben is gondos alakítását, csodáljuk mesteri maszkját, mely megnöveli illúzióinkat s tapsolunk neki egész lelkiünkben. Azontúl nincs Gabányi sehol. Eltűnik, elmúlik, visszahúzódik az otthonába, mint a csigabiga, a mely még a szellőcske iránt is érzékeny. Kikerüli a külső világot, hogy még az utcán is alig látni s a mint csak teheti, szalad haza a maga belső világába, a hol egy rakáson megtalál mindent, a miből kitelik egy földi paradicsom.

A folytonos munka embere ő, a ki csodálatos ügyességgel mindenhez hozzá fog, mindenhez ért. Egész kis laboratoriuma van, a melyben maga állítja össze fia számára a fizikai experimentumokra szánt gépeket, eszközöket; ezenkívül zenél, nagyon ügyesen fest s munkálkodik a poétaság minden ágában. Ir verset, novellát, regényt, humorreszket, monologot meg nagyobb szindarabot vagy huszonötöt.

Első darabját, a „Phaeton“-t, mely verses tragédia volt, Kassán adták elő 1875-ben. Attól kezdve folyvást dolgozik s darabjai közül huszonegy került előadásra. A nemzeti színházban az „Apósok“ volt a negyedik darabja, melyet ott előadtak. Az előző három: az „Őszinték“, „A Kókai ház“, melynek nagy hatása volt, úgy hogy most is repertoiron van; végül „A mumus“.

Az első nagyobb kiábrándulás, mely azonban legalább egy kis emberismerethez juttatta. Kassán történt vele. Elég érdekes arra, hogy röviden elmondjuk.

Írt egy társadalmi darabot Yzole-t címmel, a melyet egészen francia kaptafára húzott. Francia földön, francia szereplőkkel s aféle francziás szituációkkal esett meg a darabban minden s ő maga is, mint szerző Keratrei Pál álnév alá rejtőzött.

A darab az első este rendkívül tetszett a közönségnek s a kritika más-

nap az egekig emelte Yzole-t és Keratrei Pált.

A szinigazgató el volt ragadtatva s most már büszkén kinyomatta a szinlapra, a szerző valódi nevét, hirdetőn, hogy Keratrei Pál, meg Gabányi Árpád ugyanegy személy.

Este a közönség elragadtatása már mérsékeltebb volt s a kritikus urak másnap elkezdtek kikezdeni a „pompás“ darabot.

Harmadnapra arra ébredt fel szegény Gabányi, hogy a kritikusok egészen meggondolták magukat s nem hagytak immár a darabján egy tenyérsnyi foltot se, a melyet meg ne gyomroztak volna. Most már ki kellett kiáltaniok, hogy rossz biz' az a darab. Persze, mint-hogy magyar szerző írta.

Ebben a tekintetben ugyan most sem sokat változtak a derék kritikusok, de azért Gabányin nem tudnak kifogni. Hol szidják, hol egy kis szellemi hájjal kenegetik általuk szakgatott sebeit, de azért Gabányi csak hallgat és dolgozik.

A közönség pedig, mulat darabjain.

Bársony István.

Kis madaram halálára.

I.

Olyan pusztá, olyan csendes  
Tegnap óta kis szobám,  
Elhangzott a vig madárral  
És e szörnyű némassággal  
Töltöm éltém ezután!

Szép dalával felvidított  
Annyi hosszú éven át,  
Oh, de most, hogy elvesztettem  
Elviselni nehezebben  
Fogom éltém bánatát!

II.

Kora hajnal hasadáskor  
Már dalolni kezdett,  
És azután meg sem állt  
Még a napnak egy sugára  
A falomban rezgett.

Néha én is kedvre gyulva  
Versenyt dalolgattam,  
Am a győztes mindig ő lett  
S én, a diadal, mellett  
Csak kontár maradtam!

III.

A szomszédból ide hallék  
Egy kis madár vig dala,  
S engem úgy bánt, nekem úgy fájt;  
Hogy van másnak madara!

S hogy csak én az enyémnek  
Kimulnia kellett,  
Mikor én azt úgy szerettem  
S az emgem úgy szeretett!

IV.

Megsírattam, eltemettem  
A kert fala tövébe,  
Szomorú fűz lombos ága  
Hinti árnyát fölébe.

S piczi sirját, hogy idővel  
Fel ne verje dudva, gyom.  
Ültettem rá téli zöldét  
S öntözgetem, ápolom!

Lithvai Viktória.

## Szerelem.

— Kép. —

— Jer hát közelebb hozzám kis tubuskám. Így ni! Fejecskédet hajtsd ide az ölembe, aztán majd elmondok neked azt a mesét.

Józika egészen közel ült a támlányhoz, fejét szépen mamája ölébe fektette, ki magához ölelte leányát melegen.

Oly ritkán volt alkalma, Józikának így egyedül maradni az ő mamusával, most felhasználta az időt. Nálunk örökké vendégség van, a papát pedig nagyon elfoglalja a hivatal, legalább valahányan keresik, a mamától mindnyájan azt a választ nyerik, hogy Lajos most a hivaltalban van.

Egyik vendég a másiknak adja a kilincset, elegáns urak, katonatisztek tesznek viziteket, mikor meg a mama dejeunére-t tart, tele van az egész lakás mulatókkal.

Józika még nevelőbe jár, nyelvtani feladatokkal, számtani példákkal és francia fordítási gyakorlatokkal kell törődnie.

— Minek is neked az a kis mese, tubus? — kérdi a mama leányát. — Francia fordítást akarsz belőle csinálni a vizsgára? Éppen jó lesz, rövid, kedves apróság, hallgasd csak . . .

Józika figyelmesen tekintett fel az ő szép mamájára, hogy hallja, a mit el fog beszélni. Olyan nagy öröm az neki, hogy mamuskája ennyire foglalkozik vele. Kedves, piros arczára komolyság ül ki, okos, nagy fekete szemében kedély és értelem ragyog.

— Volt egyszer egy nagy nagy hegy. Azon a hegyen sűrű, lombos erdő terült el. Az erdőben kedves kis fülemilék énekeltek, fent a magas sziklákon pedig a sasok laktak. Egyszer egy fürge, aranyos kis fülemile vidám éneklése közben egy pókot talált, a mint éppen feszítette hálóját. Oda repült közelébe és el akarta fogni a pókot magának. Azonban a magasban éppen egy sas került arra felé, az meglátta éles szemével, hogy mit csinál a kis madár? Nem állhatta meg, hogy . . .

— Ah, Józika mesét hallgat? — szólalt meg egy hang az ajtónál, a Viktoré.

Elegáns fiatal ember lépett be, és üdvözölte a hölgyeket. Józika ijedten ugrott fel mamája kebléről, azt hitte a kis félénk leány talán, hogy egy gyermeknek szégyen anyja keblére borulni; ha más is látja.

Viktort leültette mamája szemközt magával, Józika pedig zavartan állott meg egyhelyben. Elpirult, midőn a csinos szőke fiút meglátta, s nem mert rátekinteni.

Mosoly játszott a mama ajkai szélén, mikor e jelenetet szemlélte. De Józika nem állotta ki sokáig a parázson, kifutott a szobából.

Aztán ismét leült dolgozó asztalához. Elkezdte fogalmazni francia nyelven a megkezdett mesét. Hanem az a pirosság nem akart eloszlni az arczáról.

Valami alvó titkot ébresztett fel szívében véletlen, melynek értelmét nem tudta magának megmagyarázni. Mindig különös érzés lepte meg, valahányszor Viktor szóba állott vele. Pedig annyiszor elfogta őt a folyosón, tanulás közben és kérdezgette, fakgatta. Hanem mindig olyanokról beszélt, hogy nem tudott rá felelni.

A mamának a világért se szólt volna egy szót sem, hiszen maga sem tudta, mi lette? Mamus, a ki olyan sokszor szokott Viktorral beszélgetni, még kinevette volna naivságáért.

Most is vidáman társalogtak ott benn a mama szobájában.

Viktor finom legyezőt tart kezében és azzal hajtja magára is a kábitó illatot, mely a szép nőről feléje árad. Tekintetével elmerül az asszony bájain, ki kaczeron, csábító ülőhelyzetből néz rá, mintha el akarná az eszét venni szépségével.

Veszedelmes vetélytárs egy ilyen mama a leányának. Viktornak pedig egyformán áll a mérleg a szívében. Józika zavarta meg gondosan fésült fejét előbb, hanem ily körülmények között a mamát sem lehet figyelmen kívül hagynia.

— Ugyan szőljön már, Viktor, hiszen ehnyel a tekintetével, ha még sokáig nem figyelmeztetem, — törte meg az érdekes és sokat jelentő csendet Viola.

— Beszéljek? Ugyan mondja meg, mit lehetne még nekem többet beszélni hallgatásomnál?

— Ah, jelentőségteljesen szól, azt akarja kifejezni, hogy meghódítottam, elcsábítottam. Igazán úgy volna?

Elmélázva tekintett a levegőbe a szép asszony. Arczán nem változott meg egy vonás sem, hanem szeméi, azok a bódító örvények fekete, gyilkos mélységei határtalan tűzben égtek.

Alig látszott meg rajta, hogy olyan asszony már, kinek számbavehető leánya van. Ő még mindig fiatalnak érezte magát. Eleven kedélye, fiatalos tüze, viruló szépsége nem juttatták eszébe ilyenkor sohasem Józikát.

— Viktor, maga nem tud én felőlem mit gondolni; tudom, érzem, hogy valomással tartozom magaviseletemről.

Komolylyá változott tekintete, mosolyát a méltóság érzete váltotta fel arczán. Hanem így még csábítóbb volt.

A fiatal ember csinos szöke bajuszához nyult zavarában. Érezte, hogy neki itt nagy jelenete lesz, hanem szerepe egyelőre minél kevesebb.

— Körülbelül egy éve már, hogy magát ismerem. Kis leányok tánc-iskolájában kezdett udvarolni a bakfis gyerekek közt Józikámnak. Igazán, nem mondaná senki olyan nagyon fiatalnak. Hiszen maga már kész ember. Milyen bajusza, elegáns barkója van, és mennyire

gyermek! — Viktor, hány éves is lehet maga? De — teszi hozzá mosolylyal — igazán beszéljen!

Viktor ismét bajuszát igazítja meg, miközben pirulva mondja, de azért némi büszkességgel:

— Husz!

— Husz év! Husz év a férfiak, — a gyermek életében! — sóhajtvá ejtette ki Viola e szavakat.

Vajjon mire gondolt ezalatt?

Bizonyosan számlálgatta a jövőt, adta az éveket egymáshoz és a Józika születése óta eltelt időt osztotta fel esztendőkre. Bizonyosan összevág a számítás, vagy legalább is meg van a valószínűség, mert arca hirtelen kiderül és nevetve szól:

— Ej, hagyjuk a hiábavaló okoskodást. Minek rajzoljak magam elé rémképeket, minek fessek örölgöt a falra, mikor ugy sem ijedek meg semmitől? Ugy-e Viktor, hogy maga tudna komoly, titoktartó lenni? No, csak ne ránczolja össze homlokát, az nem jól áll magának. Nézzen rám szépen, mosolyogva. Így ni!

— Komoly? — Oh, hiszen én mindig az vagyok! — mondta a gavallér férfias önérettel.

Hanem Viola rég tisztában volt már lovagjával. Bizony nem nagy összhangzat van e csinos férfiúi külső és az általa takart belső között. De hát mindenki lángész legyen? Ah, Viktor azért derék, kedves fiu!

— Látja kedvesem, maga hiába udvarolt Józikának, én láttam, hogy az csak ürügy akart lenni arra, hogy hozzám közeledhessék. Hányszor észrevettem titkos tekintetét, vágyó sohajait? Szívének melegét éreztem, mikor karon hazakísért esténként a gyermekek tánciskolájából. De hát mit tehettem én? Ha belátott volna szívembe, már akkor tudhatta volna régen az igazat.

Közelebb ült székén Viktorhoz, hogy megfoghassák egymás kezét. Önkénytelenül összeérték azok, mintha ők is éznék azt, a mint a Viola szíve. Ki tudja, nem jobban érezték-e a kezek, az erek, a liktető vér, mint a szív? Hiszen csak az ajkak nevezik el szerelemnek az ösztönt, hátha ez voltaképen nem is az?

És ha még szerelem volna is, a mit Viola érez szívében, agyában, egész testében hevitő lángot, olthatlan indulatot, mikor ennek a gyermekbábnak fogja a kezét s merően, egész vágyó lelkével néz a szemébe, — vajjon egy volna az a hír azzal, a mely a Józika arczába hajtja a gyöngye, szellőszerű pirt?

Ki mondja ezt meg?

Viola bizonyosan gondolkozott még eddig erről. Ő csak annak a titkos hatalomnak hódolt, mikor maga sem tudta hogyan, odaborult a Viktor keblére, magához ölelte melegen és szótlanul, vallomás nélkül eleslattant ajkai-kon a csók.

Csak Viktor tudná megmondani, hogy azokban a szemekben mi van kifejezve, mikor rábámulnak végtelen hatalmu delejjel, részegítő vágygyal?

— Ugy-e, ugy-e Viktorkám, édesem, te szeretsz azért engemet? Hiszen én nem érzek szívemben lazulni csak egy hurt sem, melynek hangja még boldogítani hiv.

Mindent kifejező csókok adtak valomást, feleletet a mámoros szavakra.

Viola a jelen boldogságának élt. letörte a percz virágát; még az ő helyében el lehet azt a harminczkét évet felejtani. Hiszen már kiszámította a különbséget kettőjük között magában és az nem olyan tátongó ür, hogy át ne lehessen rajta lépni, ha az ember kinyújtja a karját.

Szerelmet érzett egész valóján előmleni, úgy mint leánykorában.

Hevitőbb érzelm égette idegeit, mint boldog házassága első éveiben. Hát bűn az, hódolni a megfoghatlan titkos hatalom erejének, melyet dicsőit, imád e világ?

Férjes asszony szívében miért ne keletkezhethék szerelem későbbben is, miért nem lehetne elfeledni az eskü röpke szavait lázas álmokban, önkívületi pillanatban, ha sokszor el kell temetnie a lánynak az oltár előtt azt az érzelmét, mely vele érett, nőtt meg ébredő szívében?

Miért legyen egyik szerelem különb, mint a másik?

— Nem, nem! én nem tudtam tovább ellenállani, tied akarok lenni, hiszen szeretlek, szeretlek! — susogva Viktor fülebe a nő a lázas szavakat.

Hirtelen léptek hallhatók, az ölelkezőket elszakítja egymástól az ajtó kinyílása, melyen félenken lép be Józika, kezében fogalmazványlyal.

Most aztán álljon elő az anya, és feledje el felzaklatott véré, temesse el óriássá nőtt szenvedélyét, hiszen ennek a kis leánynak is joga van már ahhoz az érzelmhez.

— Mamám, mond tovább kérlek, azt a mesét, már leírtam, a mit tudtam, csak éppen a vége hiányzik.

Zavartan áll fel a támlányról a szép nő, odalép lányához és homlokon csókolja a lángvörösre pirult gyermekét.

Aztán kezén fogva vezeti Viktorhoz:

— Menj, köszönj Józikám, Viktornak, ő elbucszani jött, okvetlen el fogja hagyni a várost, hosszú időre, fogj kezét vele még egyszer!

Remegő kezében nem tudja tartani tovább a papírt Józika, kihull belőle.

Mikor megtörténik ez a váratlan bucsuzás, Viktor kitántorog az ajtón, ügyetlenül hajtogatva magát jobbra, balra, a szép nő ismét odaülteti leányát az ölébe.

— Akarod tudni kedves tubuskám, tovább is a mesét? Igen, az a gonosz

sas nem állhatta meg, hogy le ne csapjon és el ne rabolja a fülemülét pókostól, hálóstól, mindenestől, mert az neki már ösztönében van. . .

Aztán összeülekeznek, anya és leánya és önkénytelenül mind a kettőnek meg-erednek a könnyei.

És mind a kettő úgy hiszi, hogy a másik nem tudja azt, a miért ő sir?!

Nem, nem; a szerelem mindenható, de nem csak egy hatalom.

*Boldizsár Kálmán.*

### „Hull a fának a levele!“

„Ereszkedik le a felhő,  
Hull a fára őszi eső,  
Hull a fának a levele . . .“

mondja Petőfi. És valóban a hulló őszi falevelek az emberiség igen nagy részét emlékeztetik a földi mulandóságra: de a legtöbb ember egyébre nem is gondol s legfeljebb elmélázva tapossa a megsárgult leveleket.

Igaz jó és lélekelelő azt is tudni, a mit a lánglelkű költő dalol, hiszen mily szívhez szól:

„Busulnak a virágok,  
Szegénykéek betegek,  
Nincs messze már halálok,  
Mert a tél közeleg.

\* \* \*

Miként az aggastyánnak  
Megöszült fürtéi,  
Ugy hullanak a fáknak  
Sárgult levelei“ . . .

De az sem árt, ha magunktól megkérdezzük, midőn a lehulló, a szél által ide s tova repített zörgő leveleket látjuk, hogy mi hát tulajdonképeni oka ezen évről évre ismétlődő színjátéknak, miként történik az egész!?

Meglehetősen, általánosan el van terjedve az a nézet, hogy a dér, a fagy a közvetlen oka annak, hogy a levelek az ágakról lehullanak; pedig ez egyáltalában nincs úgy és ha bár nem tagadhatjuk azt, hogy a dér a lehullást gyorsítja és előmozdítja, mégis ezen jelenség tulajdonképeni oka — mint látni fogjuk — más, a mi a hidegebb éghajlatok alatt az általában őszzsel bekövetkező hőmérsékésökkenéssel összefüggésben van. De még sem csupán ott, a hol a hőmérő télen a fagyponton alul levő fokokat mutatja, következik be teljes, szabályszerűen ismétlődő levélhullás, hanem a legmelegebb egyenlítői országokban is, a hol természetesen dér vagy fagy befolyásáról szó sem lehet. Bár ha csak úgy felületesen tekintjük a dolgot, úgy tűnik fel előttünk, mint ha a hidegebb éghajlatok alatt az őszi levélhullásnak más közvetlen oka volna, mint a tropikus és szubtropikus növények levelei lehullásának a száraz évszak be-

következésekor: mégis az ok mindkét esetben ugyanaz, tudniillik a kigőzöl-gés (transpiráció) veszélyeztetése, a mi hideg által éppen ugy feltételeztetik, mint nagy hőség által,

illik azt, hogy a hideg vagy a meleg mi módon befolyásolhatja a növények kigőzöl-gését, beszívását, behellését, jobban megérteni.

A tropikus és szubtropikus övek kü-



gy hogy előttünk az alacsony, illetőleg magas hőmérsék a levélhullás közvetett okának tűnik fel, a mennyiben a közvetlen ok keletkezésére alkalmat szolgáltat mindkettő. Igyekezünk ezt, tudni-

lőnböző tájain minden évben több hónapig tartós abszolút szárazság uralkodik; ez időben még egy parányi bárányfelhő sem mutatkozik a tiszta kék aszurban tűndöklő égen s egyik napon épp ugy

perzsel, süt a nap, mint a másikon. Ezen rendkívül magas hőmérsék és a légköri levegő túlságos szárazsága következtében természetesen igen nagy a kigőzölgés, az elpárolgás úgy a föld

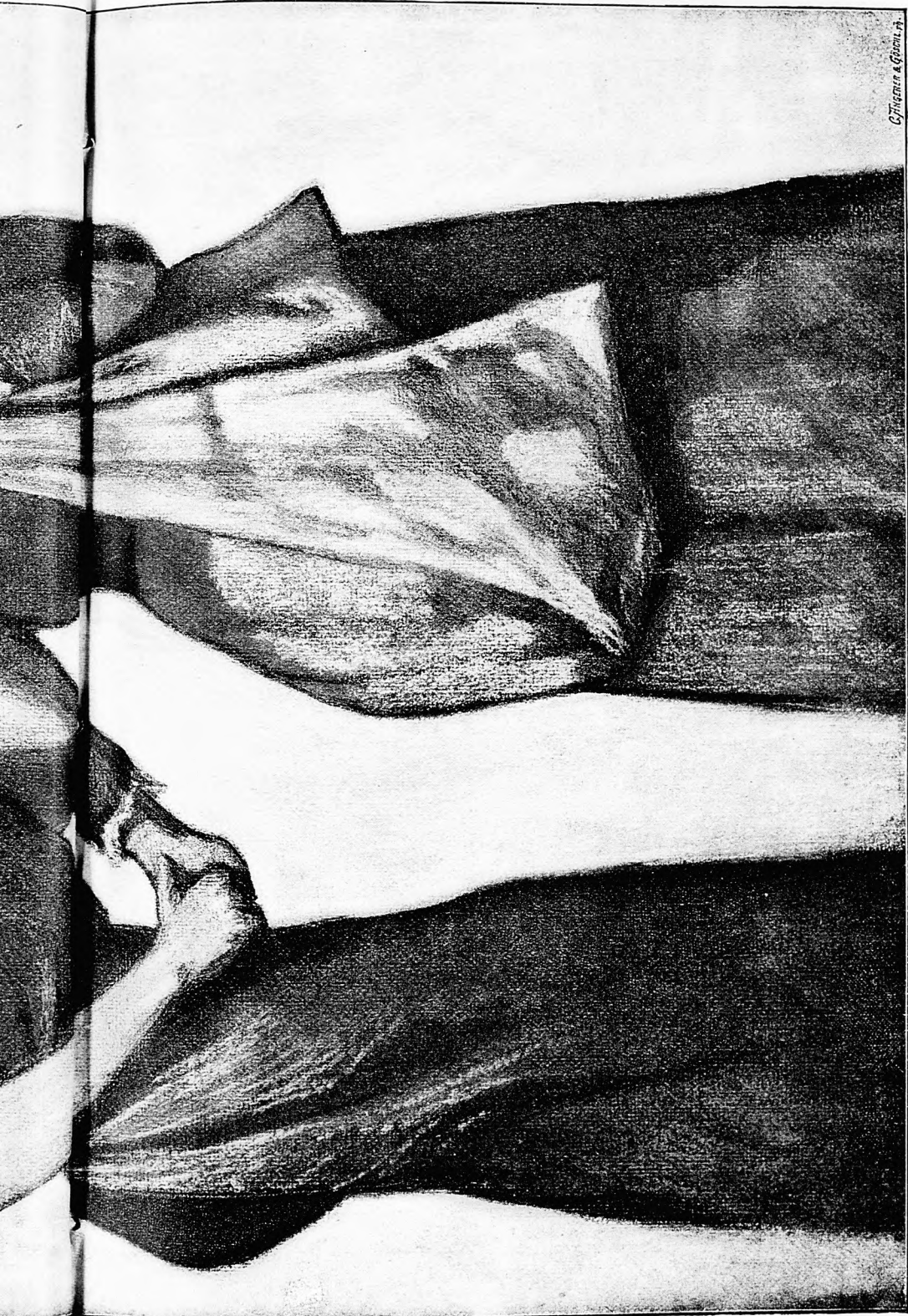
esökken, hogy az abban levő növénygyökerek nem szívhatnak fel magukba elég vizet, az elpárolgó nedvesség mennyisége a föld feletti növényekhez jutó nedvesség mennyiségét nem sokára tul-

kodott arról, hogy a növények a szárazság és hőség borzasztó befolyása ellen annyira megóvassanak, hogy tenyészetök ne legyen veszélyeztetve, a mennyiben képesekké tette arra, hogy azok a szervek, a melyek az elillanást, elpárolgást leginkább közvetítik, tudniillik a levelek, lehulljanak és az ennek folytán bekövetkező, majdnem teljes nedvmozgás megszűnése a nedvesség vagyis víz felszívása és elpárolgása közti egyensúlyt helyrehozza. Azon forró éghajlatu vidékeken a hol az év nagy részén át abszolút szárazság uralkodik, a lombos fák, cserjék és bozótok éppen olyan szomorú képet mutatnak, mint a mi élő fáink télen át, csak hogy a jeges eső, hó és maró szél helyett izzó, perzselő légáramlat lengi körül a kopasz, csupasz ágakat.

De hiszen nem kell messzememünk: különben gyönyörű és rohamosan fejlődő fővárosunkban megtaláljuk erre a példát, a hol a hosszan tartó, tikkasztó hőségben nem jut eszébe senkinek satnya utcái fáinkat locsolni, melyek minket többszörösen emlékeztetnek arra, „hogy nincsen nekünk itten maradandó városunk“ s Dávid azon meghaladott álláspontjára, hogy „halál ellen nincs orvosság.“ Hiszen csak az e nyáron bennünket kinzott tropikus hőség alatt mivé lettek a híres Andrássy-uti, kerepesi-uti és váczy-köruti fáink, holott a „tágabb haza“ fővárosában enyhítő volt, a zöld lombos fákra tekinteni a nyomasztó hőség terhe alatt. Persze ez a lombohullás és elszáradás nem oly nagy mérvű, mint a tropusok alatt s nem is minden fa egyforma érzékeny ilyenkor, a mint ezt eléggé láthattuk fővárosunkban is s a következtetéseket a „bölcsek és irástudók“ le is vonhatják.

Olyan tájakon, a hol a növényvilág az egész éven át tenyészik és semmi rendkívüli körülmény által félbe nem szakítatik, szintén látjuk azt, hogy alig észrevehető levélhullás következik be. Ez azonban nincs bizonyos időhöz kötve s az egész évben megtörténik, a mint újabb levelek fejlődnek s a régiek lehullanak.

Hidegebb éghajlat alatt az őszi levélhullásra nézve ugyanazon közvetlen ok a mérvadó, mint a tropusokon az aszály, a szárazság idején, tudniillik a transspiráció megakadása, csak hogy ezt nem a hőség, hanem a hideg okozza. A mint a rendkívüli szárazság, úgy a hideg is befolyásolja a növényeket tápláló szívó gyökerek működését és pedig oly mérvben, hogy végre egészen megakasztja; ennek következtében a föld feletti szervek által kilehelt vízmennyiség nem pótolható és fának vagy bokornak végre egészen ki kellene száradnia, tönkre mennie. Ezen veszély ellen úgy óvja meg magát, hogy kigőzölgési felületét a levelek elhullatása által azon legkisebb fokra csökkentti, hogy az a tél idején uralkoló a'acsony hőmérsék mel-



Valamit sugok magának. Karvaly eredeti rajza.

felületén, mint minden föld feletti növénynél, minek következtében rövid idő múlva, minthogy a rendkívüli, [a világ-űrbe felszálló vízmennyiség nem pótolatik, a talaj nedvességtartalma annyira

szárazsága, a mi, ha a transpiráció, mihamarább nem esökken, minden növényt, legalább az e tekintetben érzékenyebbeket, menthetetlenül elhervaszt, megöl. Azonban a bölcs természet gondos-

lett, a mi a kilehellés, kigőzölgs apasztásához is hozzájárul, éppen semmi különös fontossággal nem bír.

E szerint hidegebb égájak alatt nem a fagy vagy dér, hanem az ősszel bekövetkező igen nagy talajhőmérsék- esökkenés és a gyökerek felszívó ké- pességének ez által feltételezett meg- szűnése a levélhullásnak igazi és tulaj- donképpen oka, a mi bizonyos tekin- tetben csak a fának az arra ható kedvezőtlen befolyások és az ezek által okozott, a nedvesség beszívása és ki- lehellése közti félrebillentett egyensúly folytán bekövetkezett életveszélyeztetés ellen való megóvása.

Természetesen a levélhullás nem min- den körülmény között egyforma, az be- folyásoltatik majd ez, majd amaz irány- ban. Így például a levél különben egyenlő viszonyok között nedves lég- körben és nedves talaj mellett tovább megtartja zöld színét és tovább marad az ágakon, mint ott, hol a levegő és talaj aránylag száraz. Továbbá a ma- gasság és a földrajzi szélesség, az ezek- től többé-kevésbé függő hőmérsékvi- szonyok is nagy befolyást gyakorolnak a lombhullás bekövetkezésére és pedig rendszeren annál hamarabb hull a levél, minél később kezdett a fa tavasszal nyilni, zöldülni. Azok a fák, a melyek a zord hegységeken és a melegebb síkságon vagy a hidegebb és melegebb tájakon egyformán tenyésznek, a ked- vezőtlenebb viszonyok között egy, gyak- ran két havi rövidebb tenyészeti időt mutatnak fel, mint ott, a hol a nap több hőt sugároz a földre. Ezt egészen egyszerűen megmagyarázhatjuk a ta- vasszal később kezdődő felmelegedés- ből, illetőleg az ősszel korábban be- következő talajhidegülésből. A magas erdőségeken nőtt veres fenyő, dacára annak, hogy tavasszal sokkal később zöldül, már régen megsárgult s tús le- veleit részben elhullatta; míg a völgy- ben tenyésző még egész zöldben dísz- lik. A platánok, a melyek közép Euró- pában már teljesen elhervadtak, Olasz- országban még csak nyomát sem mu- tatják a sárgulásnak, Görögországban pedig egy némelyik egész télen át friss zöld.

A levélhullás időpontja nagyon vál- tozó, némely fa már egészen elhullatta leveleit vagy szomorító őszi színi, míg másik szomszédja, ha más fajta fa, még nyárisan zöld lombos. Az az idő is többféle lehet, a mely alatt a fa leveleit elhullatja; némely néhány nap alatt lombtalanná válik, míg a másik levélhullása hetekig, sőt hónapig is tart. Figyelemreméltó az is, hogy némely fa felülről, a másik alulról kezd sárgulni; némelyiknél az alsó ágak még lombosak, míg a felsők egészen kopaszak s megfordítva.

Érdekes az, hogy tulajdonképen mi- ként történik a levélhullás. Ez nem csupa leválás a kocsányról és ágról;

maga a fa nem játszik passzív szerepet, hanem éppen ellenkezőleg ezé a főszerep, a mennyiben sajátsterü módon elhanyja leveleit. A levél és az ágak közti össze- kötötést szívós, szilárd szövetek képe- zik, a melyek csupán az edénycsomó elszáradása és a szél mechanikai befo- lyása által vagy a levél önsulya foly-

nemsokára duzzadt képződmény jön létre, a mit való vagy elválasztó réteg- nek szoktak nevezni. Ezen új képződ- mény folytonos növekedése által a levelet az ággal összekötő csomók mindinkább lazulnak, míg végre az összefüggés oly csekély, hogy egy kis szellő, vagy a levél saját sulya ele-



U t c z a i r u h a.

tán nem válnak el. A fa azon a helyen, a hol a levélkocsány az ághoz van növe, mihelyt a gyökerek által való víz- vagy nedvességfelszívódás bizonyos fokig csappan, a kocsány csuklólapján finom falu sejteket hajt, a melyek meg- oszlás által gyorsan szaporodnak, úgy hogy a levélkocsány és az ág között

gendő a levél elvállására, lehullá- sára.

Értékes anyagot nem veszít a fa a lehulló levelekben, mert előbb már a fontosabb anyagok, mint a protoplazma, zsír, keményítő stb. Az ágakba, a törzsbe vagy a gyökerekbe húzódtak össze; csak sejt és nagy mennyiségű sóskavas mész

van még a lehulló levelekben, a mely utóbbi a tojásfehérnye vegyület képződéskor keletkezik a levelekben. Ezen anyagok azonban a fa további vegy-folyamatában nem használhatók; de annyiban még sem mennek veszendőbe a fára nézve, mert a levelek a föld felületén elerjednek, miáltal újabb, felhasználható táplálékot nyújtanak a gyökereknek.

Az elmondottakból látjuk azt, hogy a látszólag legegyszerűbb jelenségekben és folyamatokban a természet berendezése czélszerűségének mindörökké igaz, megdönthetetlen törvénye nyilvánul. Csak értenünk kell ahhoz, hogy a mindennapi jelenségeket ne csak nyitott, hanem „látó szemekkel“ vizsgáljuk. Ha erre képesek vagyunk, akkor a természetet nem csak fenséges nagyságában, beláthatlan mindenségében; hanem kicsi, a mindennapi életben jelentéktelen s alig feltűnő dolgokban is csodálni fogjuk, mert a természet még kicsiben is véghetetlen nagy!

Rácz Sándor.

Veled imádkozom . . .

— Hugom eljegyzése. —

Szerettem én is, engem is szerettek.  
Örök üdvével és örök kínjával  
Jól ismerem, jól, én is a szerelmet.  
Az első csók, az első napsugár,  
A kikeletnek édes első álma,  
Oh, jól tudom, oh jól tudom, mit ér . . .  
Veled imádkozom szerelmedért . . .

Bimbó ha feslik korai tavaszra  
Fagy érheti. — És megsíratja könnyen  
A lány, ha hajlik csábos, szép szavakra  
Bimbót a fagy, szíved a bú ne érje,  
Ábrándidat a való szét ne tépje,  
Az üdvödért, a boldogságodért . . .  
Veled imádkozom szerelmedért . . .

Oh, jó az Isten, meghallja imánkat,  
Kedves neki az ilyen tiszta érzet,  
Mely angyalszívben áhitatként támad  
Megáldja azt is, kire vársz epedve,  
Hogy tiszta, hű, igaz legyen szerelme  
És szívet adhasson a szívedért . . .  
Veled imádkozom szerelmedért . . .

S mikor magad legboldogabbnak érzed  
Ha eljő rád egy leimádot perze  
A véghetetlen, örök üdvösségnek:  
Gondolj réám akkor egy pillanatra,  
A te imádnak tán lesz fogamatja —  
Rég küzdök én is . . . rég . . . valakiért . . .  
Imádkozzál az én szerelmemért . . .

Senki.

Mi volt nekem . . .

Mi volt nekem a drága hajlék,  
Hol fölnevelt szegény anyám  
Csak most tudom, hogy messze tőle  
Be sem tekinthetek kis ablakán!

Ott volt az én arany-világom,  
Merengtem róza hajnalán  
S emlékeim mint édes álom  
Szétfoszladozva hagynak itt korán.

Azóta hej, de más világ lett!  
Bút ismerem de nem mosolyt,  
Magam vagyok nehéz tusákon  
Nekem az ég csak sir, de nem mosolyg.

Oh, hogyha újra visszatérne  
Szép álmaim derült ege,  
Lennék csak otthon fürge gyermek  
Könnyel nem lenne két szemem tele!

Lévy Mihály.



Csendes biztonság.

(Lenau.)

Pihen a tájon minden csendesen  
Magunk, s bizton vagyunk szép kedvesem.  
Az estharang elbágyadó szavát  
Elfogja tőlünk itt a lomb, az ág.

A kis virág, a mely bókol feléd  
Felfogj' a fák végső lehelletét.  
Magunk vagyunk, óh hadd megvallonom  
Örökre mint szeretlek angyalom.

## DIVATLEVÉL.

Budapest, szeptember hó.

Főleleveníül egyik híres női szabó-király bonmot-ja, a ki, midőn egy kíváncsi hercegnő a végett faghatta, hogy árulja el mit tart ez idő szerint a legdivatosabb toalettnek, — így felelt:

— Nem merem megmondani, hercegnő.

— Nos, és miért?

— Mert nem vagyok bizonyos benne, hogy mikor már megmondtam, csakugyan a legdivatosabb lesz-e akkor is. . .

A még ma forgalomban levő toalettnek változóságának jellemzésére, alig találunk világosabb példát e bonmot-nál, mely a legműbb képét adja annak a rövid idejű uralomnak, melyben a nyári toalettnek, az ősz hivatalos hónapjának meleg volta miatt, még lelednek.

Újdonságokról, alig lehet beszélni. A crépon-, a könnyű gyapjúkélme-, a musseline-, a foulard- és a gaze-szövetek képezik még mindig az alappját az összes toalettnek. Egy rózsaszínű crépon-ruhát, orosz guipürral díszítve, emlegetnek első sorban, ha csak nem éppen a francia forrás legújabb orosz szimpatáinak miatta. Valamivel tartósabb feltűnése számít, egy tenger-kék színű, indiai batiztblól készült toalett, tetszésszerűtlen fehér díszszel, gombos, szűk ujjakkal; egy nagy, kerek kalap jön hozzá, fekete kreppből lecsapódó szárnyakkal és egy fekete csokorral, mely fekete tollakból és hasonlított satinkötésből képződik.

Meg kell elégednünk a továbbiakra nézve azzal, hogy Dieppe-ben, nagy feltűnést keltett egy ifjú leány, egy egészen újnak tekintett és ugynevezett torreador-jacke-kal; különben az egész kosztüm tenger-kék rostás-szövetből állott és hozzá kikeményített chemise-került, rózsas- és fehér színű batiztblal sávos művészies gallérral fekete surrabból, és a derékon bőrvél, végül pedig elől és hátul egy svájci tűző fejzte be a csábos formát. A karok végéhez, kikeményített man-schettek voltak használva. Erre a toalett-re vonatkozólag hinni szeretik, hogy a téli szezon alatt sok utánczást ér el, természetesen a téli toalettnek szövevényeinek megfelelőleg.

Sokan még viselik a hosszú jaqueteket a „livrée“-ket, és elhíttetik, hogy hosszúkás, sokat fődő alakjaik miatt — melegét is tarthatnak az esti órákban . . .

A tengerparti és úti toalettnek, nagy erőfeszítéssel, holmi olaszos modorban alakították át a toalettnek karjait, a mi által ezek a németes elnevezés szerint nagyon „puffig“ ok

lettek, hosszúságukon kívül. Odahaza, maradhat akár a szokásig födetlen bárminő toalett-nél, legföljebb arra ügyelünk, hogy utcára menve, csakis hosszú, egészen hosszú keztyűket húzzunk föl rájuk, a melyek a könyökön felül érve, igen elegánsak.

Az alsóruhák régióiban, nagyon szerepelnek a sávos, vagy a virágozott musselin-szövetek, s ezek adják ki a „legkókettebb“ fehérneműket, véges-végig.

A ki nem szereti a színes fehérneműket, az mindig találhat a fehérekre is olyan díszit, vagy szabást, a mely pótolja a másik fajtának hatásosabb külsőségét.

A harisnyák, — takarékos hölgyek fájdalomra, — még mindig a selymet vallják urukul, és így legegánsabbnak bizony csak ezek vannak és lesznek elfogadva.

## LENA.

VITTORIO BERZESIO REGÉNYE.

Olaszból fordította: V. SZŐCS GÉZA.

(Folytatás.)

Szeretett volna még egyszer visszatekinteni Lenára, de nem tette; s a tömeg ragadta, vitte őt magával az utcára, a melynek platánjai alatt teli tüdővel szivta egy csomó ember az esti levegőt . . . A mint a páholy folyosón kijött, találkozott Federico gróffal, a ki szintén távozni akart.

A két ifju egymást folytonosan szemmel kísérte. Alberto elsápadt, s szelid szíve arra indította, hogy elsiessen. De a gróf megszólitotta:

— Te vagy, Peligni? kérdezte szokott vidámságával. Alig hiszek a saját szememnek. Te világi öltözetben és a színházban! Végre szakítottál hát val-lásos ábrándjaiddal?

— De még — dadogta Alberto, a ki nagy zavarában alig tudta e szöcskát kimondani.

— Ha nem is szakítottál még teljesen, de meg fogod tenni. Nincs szükségünk a mai világban arra, hogy ilyen ilyen ügyes fiúk kolostorokba temessék el magukat. Azt mondom neked, hogy kövesd az én példám: nősülj meg.

— Ah, kiálta fel Alberto — s te . . .

— Ugy van, én éppen abban járok, hogy nyakamba öltsem himen édes igáját — mondá tréfásan a gróf — így mondta volna legalább költészettani tanárunk.

Alberto úgy érezte, hogy eláll szívverése.

— S jegyessed? kérdé elfehérrült ajakkal. Arcza is olyan fehér volt, akár az inge.

— Az a leány, a ki mellett a páholyban ültem. Peligni a falhoz támaszkodott, hogy el ne essék.

— Mi bajod? kérdezte némi aggodalommal a gróf, a ki nem tudta, mi baja van barátjának.

— Semmi, felelé végre az, erőt véve magán: semmi. — De boesáss meg e kérdésért — jegyessed bizonyára nagyon szeret?

— Természetesen.

— Ah!

Federico látva, hogy barátja megint

tántorog, mellé siettetés karját nyújtá neki.

— Nem — hagyj el — kiáltá az; Isten veled, örökre! Légy boldog!

S elmenekült, még mielőtt a gróf megkérdezhetné volna, hogy mi baja is van tulajdonképpen.

— Ugyan miféle história ez? töré fejét a gróf. Ez a szerencsétlen csak nem szerelmes Elvirába?

Alberto tova sietett, mint valami üldözött vad; nem gondolt semmire, nem nézett semerre sem, csak rohant előre.

Teste lázban égett.

Szeretett volna valami gonosztettet elkövetni, most már sajnálta, hogy miért nem ragadta nyakon a grófot, hogy bele fojtsa azt az átkozott szót.

Aztán visszagondolt a balletre, melyet látott; feltűntek szeméi előtt az ingerlő szép hölgyalakok. Elátkozott magában minden női szépséget, de főképp a — Lenáét. Miért is látta őt valaha, hogy megzavarja szívének nyugalma? Megátkozta saját magát. Ugyan hogy is gondolhatta valaha, hogy ezt a leányt neki szánta a sors?

De végtelen fájdalommal elnyomta haragját is.

Azt hitte, hogy reá nézve vége van mindennek; nincs már életcélja, nincs már küzdelmeinek ideálja. . .

Majd azt gondolta, hogy visszatér a színház felé, a honnan Lena éppen most távozik, s kocsijának kerekei alá veti magát, hogy zuzzák össze nyomorult testét.

Aztán elsietett, menekült messzire, hogy ne legyen ideje e csábító, kísértő gondolatnak engedni. Nem volt már sem akarata, sem gondolata, sem ereje: testén erőt vett a láz, lelkén a csüggettség, a kétségbeesés.

Másnap kora reggel összetörve, lázban égő testtel ült a sétatér egyik padján, hallgatta a közeli templom harangjainak imára hívó szózatát.

Elmerengve, fagyos kezére hajtva le lázban égő homlokát.

Csak nemrég mult, hogy a csillagok fénye elhomályosodott, és a reggeli fény fehér-rózsaszínes színben tárta szemei elé a tárgyakat, a melyeknek eddig csak sötét körvonala látszottak.

— — — — A harangok ércnyelvei csak csengtek-kongtak. A szegény fiúnak úgy tetszett, mintha jó barátok hívó szavát hallaná. A templom felé indult. Egy álmos, törődött sekrestyés nyitotta meg a kaput, a kevés hívőknek, a ki a reggeli ájtatosságon részt akart venni. A templom sötétében szomorúan rezgett az oltári lámpák vörös fénye.

Alberto meghuzódott egy szögletben. Annyira erőt vett rajta a kétségbeesés, hogy alig tudta magát visszatartani, hogy hangos zokogásba ki ne törjön.

Valami titkos hang, a melyet ő védő

angyaláéának gondolt, intette arra, hogy még van ideje a jó utra visszatérni.

Aztán némiképp megvigasztalódott, s egy óra mulva már annál a barátnál volt, a kinek meggyónt volt azelőtt.

— Ön ma utazik? — kérde tőle.

— Igen.

— Önnel megyek. Szavai megtermették gyümölcsüket. Elhatároztam magamat, hogy belépek az önök szerzetébe — az Ur szolgái közé.

A barát megölelte a fiút, s aztán ékes szóval mondta el a szent-irásból az eltévedt báránka történetét, a mely végre is megtér az ur nyájába.

#### XIV.

#### Első lépések a szerencsétlenség útján.

Eljött a meghatározott nap, a melyen Albertonak és nagybátyjának be kellett volna mutatkoznia a Guglietti-csalátnál.

A nagybácsi nem csekély nyugtalansággal tapasztalta, hogy öcsce a házon kívül tölti az éjszakát. Ez eset még sohasem fordult elő. Hanem aztán majdnem önkivületi állapotba jutott, a mikor az egyszerre hazajött — a barát társaságában, s tudatta elhatározását — hogy tudniillik szerzetes akar lenni ő is.

A nagybátyja mindenféle eszközt elővett, hogy a fiút lebeszélje az elhatározásáról. De nem használt sem a rábeszélés, sem a kérés, sem fenyegetés, se semmi a világon; Alberto makacsul ragaszkodott elhatározásához.

Alberto még azon a napon elutazott, hogy belépjen a jezsuiták rendjébe. De mielőtt elment volna — a csábító démon utolsó erőfeszítésére — irt egy kétségbeeséssel, lemondással és fájdalomteljes levelet — Lenának.

Megsemmisült tehát boldogságuk, a melynek pedig mi sem állott útjában. Kölcsönösen szerették egymást — s boldogok lehettek volna.

Mert Lena valódi, őszinte szerelmet érzett a sápadt, de azért oly szelíd és finom ifjú iránt. Még azon este, ott a színházban érezte a lelki furdalást, a miért valami pillanatnyi szeszélynek engedve, oly hidegen és kegyetlenül bánt ismeretlen hű imádójával.

Hiába kereste aztán tekintetével, hogy kárpótolja őt hidegségeért — egy hosszú, meleg pillantással, a mely ismét boldoggá tegye a szegény fiút; hiába remélte, mikor hazaérkezett, hogy látni fogja — az ablak alatt; sokáig ült az ablaknál, a leeresztett redőnyök mögül ki-kínézve a néptelen utcára; s végre is egy hosszú sóhajással feküdt le — még mindig remélve, hogy másnap reggel látni fogja ismeretlenül.

Láttuk, hogy Guglietti papa meglehetősen rosszul számító ember volt, s így egy napon észre kellett vennie, hogy nagyon is gyarlón állanak pénzügyei.

Lassan-lassan mind rosszabb és rosszabb helyzetbe jutott; tőkéje, a helyett hogy szaporodnék, rohamosan apadt; adósságot kellett csinálnia, hogy előbbi tartozásait kiegyenlíthesse — s aztán játszott tovább a tőzsdén, folyton reménykedve, — de folyton szerencsétlenül.

Mikor az ugynevezett havi liquidáció ideje elérkezett, Gerolamd ur azon vette észre magát, hogy neki annyi fizetni valója van, annyi váltó, s másnemű adóssága, hogy azt se tudja már, hol áll a feje.

Ugyanezen az estén történt, hogy Lena Santafiora marquiséval kocsikázott, majd a színházban a páholyban ült velük; s ezalatt az apa nem tudta, mivel és hogyan fizesse ki hitelezőit.

Oly zavartan érkezett haza, hogy szegény neje megrémült láttára. Nem szólt kellemetlen ügyeiről egy szót sem, hanem pilanatnyi rosszulletről panaszkodott.

Az egész család a legnagyobb nyugtalanságban, sóhajok között, töltötte el az éjt.

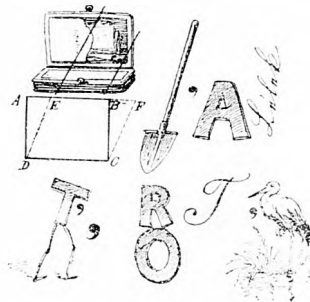
Reggel érte aztán a végső csapás a szegény családot. Gerolamd apa kocsin reggel távozott hazuról, majd aztán visszatért, hogy megkérdezze, vajjon nem kereste-e valaki?

Ment-jött a legnagyobb izgatottságban tartva ezáltal nejét és leányát.

(Folyt. köv.)



Képtalány.



Számrejtvény.

Bekő Bélától.

- 33, 32, 18, 6, 29, 30, 15, 27, 33. Egy puszta N-Károly mellett.  
16, 13, 17, 37, 14. Minden város és községben van.  
3, 2, 31. Ha csak lehet kerüljük.  
25, 38, 15, 36. Madár, magas-on repül.  
10, 11, 35, 23, 24, 1, 36, 5. Helység az érmellékjvárosban.  
34, 28, 9, 4. Csinos női név.  
7, 8, 1, 19. Régi ürmérték.  
20, 21, 26. Bibliái alak.  
22, 6, 12, 25. Ez befed bennünket.  
1-38. Egy ismert népdal két első sora.

A mult számban közölt talányok megfejtése:

A képtalányé: Világosi fegyverletétel.

A hűvsrejtvényé: Stanley Henrik.